

ՍՓՅՈՒՆՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԱՐԵԳԻՐԸ

ՍՓՅՈՒՌՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Տ Ա Ր Ե Գ Ի Ր Ք

ԵՐԵՎԱՆ

ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

2012

ՀՏԴ 941 (479.25) : 323 : 06
ԳՄԴ 63.3 (2Հ) + 66.3
Ս 989

Յրատարակվում է ՀՀ սփյուռքի նախարարության աջակցությամբ

**Յրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական համալսարանի
բանասիրության ֆակուլտետի գիտական խորհուրդը**

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱԶՄ

Ավետիսյան Յուրի – գլխավոր խմբագիր, բան. գիտ. դոկտոր
Ավետիսյան Լևոն – պատ. քարտուղար, բան. գիտ. թեկնածու
Դանիելյան Սուրեն – բան. գիտ. դոկտոր
Էքմեքճի Արտա – հնագիտության դոկտոր (Բեյրութ)
Հակոբյան Հրանուշ – իրավաբ. գիտ. դոկտոր
Հայտոսյան Փոլ – աստվածաբանության դոկտոր (Բեյրութ)
Հովհաննիսյան Պետրոս – պատմ. գիտ. թեկնածու
Մելքոնյան Աշոտ – պատմ. գիտ. դոկտոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ
Սիմոնյան Արամ – պատմ. գիտ. դոկտոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ
Տազեսյան Անդրանիկ – քաղաք. գիտ. դոկտոր (Բեյրութ)

Ս 989 Սփյուռքագիտություն (տեսության և պատմության հարցեր): Տարեգիրք. – Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2012. – 298 էջ:

Տարեգրքում զետեղված են 2011 թ. Բեյրութում տեղի ունեցած «Հայաստանի Հանրապետություն-Սփյուռք գործակցություն. երեկ, այսօր և վաղը» գիտաժողովի նյութերը, ինչպես նաև մեկ տարվա ընթացքում սփյուռքի և մասնավորապես հայկական սփյուռքի վերաբերյալ գիտական որոշակի շրջանակներում կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքները (տեսական հարցադրումներ և պատմության նյութեր):

Տարեգիրքը նախատեսված է մասնագետների և ընթերցող լայն շրջանակների համար:

ՀՏԴ 941 (479.25) : 323 : 06
ԳՄԴ 63.3 (2Հ) + 66.3

ISBN 978-5-8084-1689-5

© ԵՊՀ հրատարակչություն, 2012

ՄԴԵՐ ՀՈԿՅԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓՅՈՒՌ ՓԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Հայաստան-Սփյուռք գիտակրթական գործակցության համատեքստում իր ուրույն տեղն է զբաղեցնում ազգապահպան կարևոր գործոններից մեկը՝ հայագիտությունը: Մեր ժամանակներում, երբ հայության մեծ մասը սփված է հայրենիքից դուրս, ու ազգային արժեքների պահպանումը խիստ անհրաժեշտություն է դարձել, ոչ միայն կարևոր է հայագիտության համահունչ զարգացումը, այլև հայագիտական արժեքների արդյունավետ մատուցումը: Այստեղ է, որ օգնության է գալիս համացանցը: Այն իր հնարավորություններով նպաստում է և՛ հանրությանը հայագիտության արժեքները անաչառ ներկայացնելու, և՛ այդ արժեքները խեղաթյուրելու գործին: Հաշվի առնելով այս զարգացումները՝ դիտարկենք համացանցում հայագիտության արժեքների թե՛ հավաստի, թե՛ խեղաթյուրված կամ լիովին կեղծված խնդիրներն ու անհրաժեշտության դեպքում հակադարձելու հնարավորությունները:

Վերջին շրջանում ավելանում և տարաբնույթ նյութերով են համալրվում Հայոց ցեղասպանության ու Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության խնդիրները գիտականորեն լուսաբանող կայքերը թե՛ ՀՀ-ում, թե՛ ԼՂՀ-ում, թե՛ Սփյուռքում: 2011 թ. հունիսից 2012 թ. հունիսը ընկած ժամանակահատվածում իրականացված մոնիթորինգի արդյունքում վեր են հանվել հայագիտական թեմաներով գիտահանրամատչելի բնույթի նյութեր պարունակող ոչ պաշտոնական 24, գիտահետազոտական կազմակերպությունների 19 և ՀՀ ու ԼՂՀ պետական կառույցների 15 հայկական կայքեր: Նախընտրությունը տրվել է առավել հիշատակվող կայքերին:

Պետական կայքերում հայագիտական բնույթի նյութերը ընդհանուր առմամբ համառոտ հոդվածների տեսքով են ու հիմնականում կոչված են ընդհանուր տեղեկություններ տալու Հայաստանի պատմության, Արցախյան հիմնահարցի ու Հայոց ցեղասպա-

նության խնդիրների վերաբերյալ: Հարկ ենք համարում նշել ՀՀ պետական համակարգի երկու կառույցների դերը, որոնք, համաձայն իրենց գործառույթի, համեմատաբար ավելի նախանձախնդիր են իրենց համացանցային ռեսուրսներում հայագիտական բնույթի խնդիրները ներկայացնելու համար:

Առաջինը ՀՀ արտաքին գործերի նախարարության պաշտոնական կայքն է¹, որի մոտ համալրված տարբերակում առկա է տեղեկատվության շաղկապված մատուցման մեթոդը: «Արտաքին քաղաքականություն»² բաժնում հայագիտական բնույթի տեղեկատվությունը ներկայացված է քաղաքագիտականի համատեքստում. «Ցեղասպանության ճանաչում»³ և «Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիր»⁴ ենթաբաժիններում բավականին սպառնիչ է մատուցված: Տպագիր տեղեկատվությանն էլ կից առկա են թեմային առնչվող էլեկտրոնային նյութեր, կայքերի հղումներ:

Մյուսը ՀՀ սփյուռքի նախարարության համացանցային ռեսուրսներն են: Եթե նախարարության պաշտոնական կայքն⁵ ու «Հայերն այսօր» համացանցային նախագիծը⁶ հիմնականում նախարարության գործունեության, Սփյուռքի վերաբերյալ տարաբնույթ տեղեկատվություն են տալիս, ապա համացանցային գրադարանը⁷ պարունակում է մեծ թվով հայագիտական գրականություն:

Ոչ պաշտոնական կայքերը բավականին համապարփակ են ներկայացնում հայագիտական թեմաները: Սակայն չլիներով գիտահետազոտական կազմակերպությունների հեղինակած կայքեր և չունենալով համապատասխան գիտական ներուժ՝ այս համացանցային ռեսուրսներում հայագիտական ուսումնասիրությունների փոխարեն ավելի շատ տեղադրվում են հրապարակախոսական ու լրատվական բնույթի հոդվածներ: Այս խմբի մեջ Սփյուռքի համացանցային ռեսուրսները հիմնականում հանդես են գալիս համայնքների պաշտոնական կայքերի ձևով: Այստեղ հարկ է առանձ-

¹ www.mfa.am

² www.mfa.am/hy/foreign-policy/

³ www.mfa.am/hy/what-is-genocide/

⁴ www.mfa.am/hy/artsakh/

⁵ www.mindiaspora.am

⁶ www.hayernaysor.am/

⁷ www.lib.mindiaspora.am

նացնել երկու կայք: Առաջինը 2006 թ. գործող «Հայ ազգ» հիմնադրամի նախագիծն է⁸, որին կանդրադառնա՞նք համացանցի հանրագիտարանային ռեսուրսների դիտարկման ժամանակ: Իսկ ահա երկրորդը Վիկտոր Կոնոպլովի⁹ և Արթուր Մուրադովի 2010 թ. հեղինակած «Армяне в мире» նախագիծն է¹⁰: Այս ռուսալեզու պորտալը ոչ միայն ներկայացնում է հայկական Սփյուռքի անցուդարձը, այլև ունի բավականին գրագետ կառուցված հայագիտական ուղղվածության համացանցային գրադարան, որում ներկայացված է նաև Մոսկվայում ԼՂՀ ներկայացչության «Карабахский курьер» տեղեկատվական-վերլուծական ամսագիրը:

Գիտահետազոտական կայքերի խմբից հայագիտական ուսումնասիրությունների էլեկտրոնային հարուստ պաշարներ են պարունակում Մատենադարանի¹¹, ՀՀ ԳԱԱ «Հիմնարար գիտական գրադարան»-ի¹², Երևանի պետական համալսարանի Սարգիս և Մարի Իզմիրլյանների անվան գրադարանի¹³, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի պաշտոնական կայքը¹⁴ և համացանցային հայագիտական նախագծերը («Հայոց պատմություն»¹⁵, «Հայկական հնագիտություն»¹⁶, «Հայոց լեզու և գրականություն»¹⁷, «Հայկական մշակույթ»¹⁸, «Հայկական կրոն»¹⁹, «Հայոց ցեղասպանություն»²⁰, «Հայկական սփյուռք»²¹), Հայաստանի ազգային գրադարանի²², Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի²³, Հայաստանի Ազգային արխիվի²⁴, «Հայ մատեն-

⁸ St'u hayazg.info

⁹ St'u kanepyan.ru/

¹⁰ St'u diaspora-world.info/index.php?option=com_content&view=article&id=2766&Itemid=62&lang=ru

¹¹ www.matenadaran.am

¹² www.flib.sci.am

¹³ lib.yeu.am/

¹⁴ www.armin.am

¹⁵ www.historyofarmenia.am/

¹⁶ www.armenianarchaeology.am/

¹⁷ www.armenianlanguage.am/

¹⁸ www.armeniaculture.am/

¹⁹ www.armenianreligion.am/

²⁰ www.armeniansgenocide.am/

²¹ www.armeniansdiaspora.am/

²² www.nla.am

²³ www.genocide-museum.am

²⁴ www.armarchives.am

նագրության թվանշային գրադարան»-ի²⁵, «Հայկական ճարտարապետությունն ուսումնասիրող» ՀԿ-ի պաշտոնական²⁶ և հայկական ճարտարապետության գիտահետազոտական²⁷ կայքերը:

Սփյուռքի հայագիտական կենտրոնների, գրադարանների համացանցային ռեսուրսները դիտարկելիս կցանկանայինք մատնանշել wordpress բլոգ հարթակում ստեղծված «haybook» համացանցային գրադարանը²⁸, որը լավագույնս կենտրոնացրել է հայագիտական ուսումնասիրություններ պարունակող տարբեր կայքերի թեմատիկ հղումները:

Առանձին կարելի է խոսել համացանցում Հայաստան-Սփյուռք գիտակրթական գործակցության համատեքստում իր ուրույն տեղը զբաղեցնող Հայկական վիրտուալ համալսարանի²⁹ մասին, որը համացանցի միջոցով հայեցի կրթությունը հասու դարձրեց աշխարհասփյուռ հայությանը:

Քննության առնելով նշված համացանցային ռեսուրսները՝ անշուշտ պետք է արձանագրել օրեցօր նկատվող որակական աճը, սակայն կան խնդիրներ, որոնք շարունակում են մնալ չլուծված, չնայած համացանցում հայագիտության ներկայացվածության շղթայի մեջ կարևոր և բաղկացուցիչ տարրեր են:

Հիշյալ հայկական կայքերում բավականին թույլ է դրված նույն խնդրով զբաղվող հայկական այլ կայքերի հղումները ներկայացնելու գործընթացը: Առաջին հայացքից այս աննշան բացթողումը լրջորեն խոչընդոտում է հայագիտության արժեքների համացանցային քարոզչությանը: Ավելին, որոնողական համակարգերը, ինչպես օրինակ՝ google-ը, իր որոնման էջերում որևէ կայք տեղաբաշխելիս մեկ կայքի հղումը մյուս կայքում ունենալու ցուցանիշը ևս շատ է կարևորում³⁰: Այս հանգամանքը նպաստում է անհրաժեշտ կայքի տեղը վարկանիշային սանդղակում տեղաբաշխելու

²⁵ www.digilib.am

²⁶ www.raa.am

²⁷ www.armenianarchitecture.am

²⁸ Stu.haybook.wordpress.com

²⁹ Stu.www.avc-agbu.org

³⁰ Stu.Основные сведения о Google! -www.google.com/support/webmasters/bin/answer.py?hl=ru&answer=70897

գործին: Ուստի կցանկանայինք առանձնացնել մի շարք համացանցային ռեսուրսներ, որոնցում հնարավորինս ամբողջական են տրված հայագիտությանը առնչվող կազմակերպությունների համացանցային հղումները: Առաջին հերթին նշենք wikipedia-ի անգլերեն բաժնում տեղ գտած «Հայագիտություն» հոդվածը³¹, որում ոչ միայն նշված են անցյալի և ներկայի նշանավոր հայագետների անունների ցանկն ու նրանց կենսագրական տվյալները, այլ նաև ներկայացված են հայագիտական մեծ թվով կազմակերպություններ, որոնց անվանումներին կցված արտաքին հղումներով հնարավոր է մուտք գործել վերջիններիս պաշտոնական կայքերը: Հաջորդը ԵՊՀ Հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի պաշտոնական կայքն է, որի «Հղումներ» բաժնում³² ներկայացված են համացանցում հայագիտական ուղղվածության նյութեր պարունակող, ինչպես նաև նեղ մասնագիտական ավելի քան 70 կայքերի հղումներ: Իր տեսակի մեջ ուրույն տեղ է զբաղեցնում wordpress բլոգ հարթակում ստեղծված «Հայկական գրադարաններ ու գրադարանային հավաքածուներ» համացանցային նախագիծը³³: Այս կայքում տեղ են գտել Հայաստանում և ևս 9 այլ երկրներում առկա հայկական գրադարանների մասին ընդհանուր ու կոնտակտային տվյալներ, ինչպես նաև առանձին գրադարանների համացանցային ռեսուրսների հղումներ: Հայաստանյան և Սփյուռքի հայկական հայագիտական գիտակրթական կառույցների համացանցային ռեսուրսների հղումները ամբողջացնող մեծ պաշար ունի հայկական կայքերի վարկանիշավորում և վիճակագրություն անցկացնող «Circle.am» համացանցային վիճակագրական կայքը, որում գրանցված են ավելի քան 100 հայագիտական գիտակրթական և Սփյուռքի 30-ից ավելի կազմակերպությունների կայքերի հղումներ³⁴:

Հայագիտական ուղղվածության նշված կայքերից շատերը չափազանց ժլատ են էլեկտրոնային գրականության հասանելի տարբերակները իրենց կայքերում տեղադրելու հարցում: Եթե

³¹ Տե՛ս «Armenian studies» - en.wikipedia.org/wiki/Armenian_studies

³² Տե՛ս www.armin.am/am/links

³³ Տե՛ս www.gradaran.org

³⁴ Տե՛ս www.circle.am

հայ դասական մատենագրության աշխատությունների մեծ մասի տարբեր հրատարակությունները այսօր հնարավոր է համացանցում գտնել, ապա նոր ուսումնասիրությունների հարցում վիճակը գոհացուցիչ չէ: Հայագիտական ինստիտուտներից շատերը բավարարվում են կա՛մ իրենց հրատարակած գրքի կազմի նկարն ու մեկ-երկու տող մեկնաբանություն տեղադրելով, կա՛մ էլ դրանց կողքին ավելացնում են շատ աննշան թվով հասանելի գրքեր ու հոդվածներ: Սրանց կողքին առկա են նաև վճարովի սկզբունքով հայագիտական ուսումնասիրությունների էլեկտրոնային տարբերակները մատուցող կայքեր:

Համացանցում իրականացվող հակահայ «գիտական» կեղծարարությանը անդրադարձող մեր դիտարկումները ցույց են տալիս, որ վերջին տարիներին, առավել քան թուրքական կողմը, ակտիվացել են Ադրբեջանի կեղծարարները: Երեք տարվա մեր ուսումնասիրությունները վկայում են, որ համացանցում հակահայկական «գիտական» քարոզչություն իրականացնող կայքերի թիվը տարեկան ավելանում է 2-3-ով: Կան կայքեր, որոնք փակվում կամ տարվա ընթացքում նոր նյութերի համալրման հարցում առաջընթաց չեն արձանագրում: Այս գործընթացին զուգահեռ հատկապես ադրբեջանական դաշտում հանդիպում ենք կայքերի, որոնք ապատեղեկատվության գլխավոր մատակարարներ են: Օրինակ՝ արցախյան թեմատիկայում որպես գլխավոր ուղենիշային կեղծարար հանդես է գալիս www.karabakh-doc.azerall.info կայքը: Այն պարունակում է բավականին մեծ թվով հակահայ տպագիր նյութեր, որում արցախյան թեմատիկան ընդգրկող բաժիններից բացի՝ կարելի է առանձնացնել «Հայություն» բաժինը³⁵, որը յուրօրինակ հակահայկական «հետազոտությունների» շտեմարան է: Նմանատիպ բաժինները ադրբեջանական կայքերում հետզհետե սկսել են ավելանալ, որոնց նյութերը, սակայն, հիմնականում կա՛մ այս, կա՛մ էլ ադրբեջանական «IRS-Ժառանգություն» ամսագրի պաշտոնական կայքից³⁶ են: Եթե այս ամենին ավելացնենք այն, որ 2010 թ. օգոստոսին Բաքվի պետական համալսարանում հայտարարվեց «Հայկական հետազոտություններ»

³⁵ Տե՛ս www.karabakh-doc.azerall.info/ru/armyanstvo/armyanstvo-cont.htm

³⁶ Տե՛ս www.irs-az.com

րի կենտրոն» բացելու որոշման մասին³⁷, ապա պարզ է դառնում, թե ինչքանով է ադրբեջանական կողմը հետաքրքրված հայագիտության բնագավառում սեփական «հետազոտությունները» անցկացնելու ուղղությամբ: Այս հարցում հետ չեն մնում նաև թուրքերը, որոնք համացանցում հանդես են գալիս հիշյալ բնագավառի վերաբերյալ առնվազն թուրքալեզու և անգլալեզու երկու կայքերով: Մեկը պատկանում է Անկարայի Հայկական հետազոտությունների ինստիտուտին (The Institute for Armenian Research)³⁸, իսկ մյուսը՝ Թուրքիայի պատմական ընկերությանը (Turkish Historical Society)³⁹: Ի տարբերություն ադրբեջանական նշված կայքերի՝ այս երկու թուրքական կայքերը հասանելի էլեկտրոնային գրականության ավելի համեստ պաշար են ներկայացրել, չնայած թե՛ անգլերեն, թե՛ թուրքերեն կայքերում հրատարակված բազմաթիվ ուսումնասիրությունների վերնագրեր կան:

Հակահայ «գիտահանրամատչելի» բնույթի նյութեր կարելի է տեսնել նաև wikipedia-ում: Այստեղ Հայոց ցեղասպանության և արցախյան թեմատիկայով շրջանառվող հոդվածների մեծ մասը, որոնք հիմնականում անգլերեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն, իտալերեն ու գերմաներեն, մասամբ արաբերեն ու պարսկերեն են, հայամետ է, սակայն ժամանակ առ ժամանակ այստեղ ևս հանդիպում են թե՛ հակահայ հոդվածներ, թե՛ հայամետ հոդվածներում առանձին խմբագրումների փորձեր: Wikipedia-ում լրջորեն քննարկվում են նաև պատմագիտական կեղծարարությունների թեմայի շուրջ առկա հարցերը: Երբ 2008 թ. հանրագիտարանի ռուսերեն մասում հայտնվեց բավականին հիմնավորված ու ադրբեջանական կեղծիքների ընդհանուր կողմերը լուսաբանող «Фальсификация истории в Азербайджане» հոդվածը⁴⁰, ադրբեջանական կողմը որպես «պատասխան» ներկայացավ իր՝ դեռևս ուսումնասիրության կարող «Ревизионистские концепции в армянской историографии» վերնագիրը կրող հոդվածով⁴¹: Շարունակելով քննարկում-

³⁷ Տե՛ս «В БГУ начнет функционировать центр Армянских исследований» - bsu.edu.az/ru/news/v_bqu_nacnet_funkcionirovaty_centr_armanskix_issledovaniy

³⁸ Տե՛ս www.eraren.org

³⁹ Տե՛ս www.ttk.org.tr

⁴⁰ Clck.ru/W/1FO4h (հղումը սեղմ տարբերակով է)

⁴¹ Clck.ru/W/1FO5n (հղումը սեղմ տարբերակով է)

ները՝ հայկական կողմի խմբագիրները, նորից նախահարձակ լինելով, հրապարակեցին «Ревизионистские концепции в азербайджанской историографии» վերնագրով նոր հոդված⁴²։ Սա լավագույն օրինակ է այն պարզ ճշմարտության, որ միայն մեր նախահարձակ քայլերը կարող են լավ հենք հանդիսանալ հետագա քարոզչական գործողությունների համար։ Այնուամենայնիվ, Wikipedia-ն շարունակում է մնալ որպես ոչ արժանահավատ աղբյուր ունեցող համացանցային ռեսուրս թեկուզ միայն այն պատճառով, որ այստեղ հնարավոր է խմբագրել ցանկացած նյութ։ Wikipedia-ի զուգահեռ կիրառման հետ միասին որպես հարցի լուծում տեսնում ենք Wikipedia-ի հարթակի վրա ստեղծված ու արդեն հիշատակված «Հայ ազգ» ռուսալեզու հանրագիտարանային պորտալի առավել ակտիվացումը։ Առաջին հերթին ուրախալի է այն փաստը, որ պորտալը ստեղծվել է հայկական սփյուռքի հենակետերից մեկում՝ Դոնի Ռոստովում, «Հայ ազգ» հիմնադրամի կողմից⁴³։ Ի տարբերություն Wikipedia-ի՝ hayazg.info-ում կան աղմկահարույստորներ, որոնք միայն իրենք են կարող պորտալում նյութեր ավելացնել և խմբագրել, իսկ ցանկացած օգտատեր իր հերթին կարող է նրանց պորտալի էլ-փոստի համակարգի միջոցով նյութեր ուղարկել և վրիպակների մասին տեղեկացնել։ Դրա շնորհիվ ունենք հայագիտական ուղղվածության բազմահազար նյութեր։ Առհասարակ պետք է նշել, որ այս պորտալը սփյուռքի՝ մեր ուսումնասիրած համացանցային ռեսուրսներից միակն է, որ իր ուղղվածությամբ զուտ հայագիտական է։

Վերադառնալով հակահայկական «գիտահանրամատչելի» քարոզչության խնդիրներին՝ նշենք, որ ադրբեջանական համացանցային տիրույթում կրկին շարունակվում են ի հայտ գալ հայալեզու հակահայկական կայքեր։ Տխրահոշակ www.armenia.az-ի կողքին 2011 թ. մարտից ավելացել է նաև այսպես կոչված «Լեռնային Ղարաբաղի ադրբեջանական համայնք»-ի պաշտոնական կայքը՝ www.karabakh.az-ը։ Այստեղ ևս չեն մոռացել «գիտական» կեղծիքների մասին՝ «քննության առնելով» արցախյան թեմատիկային վերաբերող պատմամշակութային բնույթի բազում հարցեր։ Ադրբեջանական կողմն իր կեղծիքներին հավաստիության

⁴² Clck.ru/W/1FO6N (հղումը սեղմ տարբերակով է)

⁴³ Տե՛ս www.whois.net/whois/hayazg.info

փայլ տալու համար շարունակում է ավելացնել օտարազգի գիտնականների ու գիտահետազոտական ինստիտուտների հետ համատեղ ուսումնասիրությունների հրատարակումը: Այսպես, 2009 թ. ապրիլի 1-3-ը Ադրբեջանի գիտությունների ակադեմիայի և Գերմանիայի հնագիտական ինստիտուտի հետ համատեղ կազմակերպած «Ադրբեջան՝ արևելքը և արևմուտքը կապող երկիր: Գիտելիքների և տեխնոլոգիաների փոխանակումը «առաջին գլոբալիզացիայի» շրջանում մ.թ.ա. 7-4-րդ հազ.» խորագիրը կրող գիտաժողովի արդյուքները ամփոփող 100 էջի հասնող անգլերեն և ռուսերեն մի պատկերազարդ գրքույկ ստեղծվեց, որն այսօր էլ տեղադրված է գերմանական ինստիտուտի պաշտոնական կայքում⁴⁴ և այնտեղից էլ որպես սկզբնաղբյուր հղված է wikipedia-ում ադրբեջանցիների հեղինակած «Археология Азербайджана»⁴⁵ հոդվածում, որը լի է աղաղակող կեղծիքներով:

Այսպիսով, ի մի բերելով համացանցում հայագիտական ուղղվածության նյութերի ներկայացվածությունը ապահովող կայքերի ներկա դրական և բացասական կողմերը՝ նշենք, որ, չնայած նման կայքերի առատությանը, ինչպես նաև բավականին հաջող կայքերի առկայությանը, այնուամենայնիվ, կարծում ենք, որ մեր արձանագրած խնդիրները համալիր ու համակարգված լուծում են պահանջում:

Այս դաշտը Հայաստան-Սփյուռք հարաբերությունների մեջ համագործակցության լուրջ և համատեղ խթանի կարիք ունի: Անհրաժեշտ է նախ և առաջ գործել փոխհամաձայնեցված: Թե՛ Հայաստանում, թե՛ Սփյուռքում գոյություն ունեցող ու պատրաստման փուլում գտնվող համացանցային ռեսուրսները անհրաժեշտ է փոխադարձ ճանաչելի դարձնել շնորհանդեսների, սոցցանցերի ընձեռած հնարավորությունների միջոցով: Դրանք կապահովեն Հայաստանում և Սփյուռքում հայամետ կայքերի հեղինակների ուղղորդումն ու համատեղ նախագծերի իրականացումը: Արդյունքում հայագիտական ուղղվածության կայքերը փոխկապակցված կլինեն ու ավելի հասու հնարավոր լսարանի համար:

⁴⁴ Տե՛ս «Азербайджан – страна, связывающая восток и запад. Обмен знаниями и технологиями в период «первой глобализации» VII-IV тыс. до н. э.» - www.dainst.org/medien/de/Baku.pdf :

⁴⁵ «Археология Азербайджана» - clck.ru/W/1FO6h :

Mher Hovhannisyan – *Armenological sources of the Internet in the context of Armenia-Diaspora educational collaboration.* – The article speaks about the problems of representation of Armenological materials on the Internet in the context of Armenia-Diaspora educational collaboration. The author highlights the thematic materials represented on the websites of state, unofficial, scientific-educational institutions, as well as on blogs and Wikipedia. The achievements and lapses of the most-visited websites of Armenological sites are pointed out and assessed.

Мгер Оганнисян – *Арменоведческие интернет-ресурсы в контексте научно-образовательного сотрудничества Армения-Дияспора.* – В статье рассматриваются вопросы представления арменоведения в интернете, занимающие особое место в научно-образовательном сотрудничестве Армения-Дияспора и являющиеся важным фактором в вопросе сохранения нации. Были рассмотрены интернет-ресурсы государственных, негосударственных, научно-исследовательских учреждений, также различные блоги и тематические материалы в Википедии. В результате мониторинга выявлены более посещаемые сайты и указаны существующие достижения и упущения в этой сфере.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խոսք 3

1. ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ-ՍՓՅՈՒՌԲ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ. ԵՐԵՎ, ԱՅՍՕՐ ԵՎ ՎԱՂՆ

(ՀՀ անկախության 20-ամյակին և Հայկազյան համալսարանի
55-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր)

Ողջույնի խոսք 6

Հրանուշ Հակոբյան

ՀՀ-Սփյուռք գործակցության զարգացման պետական քաղաքականության
հիմնախնդիրները 11

Ռազմիկ Փանոսեան

Տեսական հայեցակարգ հայրենիք-սփյուռք յարաբերություններու.
հետեւութիւններ, նկատողութիւններ եւ առաջարկներ 31

Անդրանիկ Տազեսեան

Հայաստանցի հարսերու համարկումը լիբանահայութեան 44

Շահան Գանտահարեան

Սփյուռքահայ մամուլի դիմագրաւած հիմնախնդիրները՝ ՀՀ-Սփյուռք
տեղեկատուական ծիրին մէջ. լիբանանեան կտրուածքով 76

Յուրի Ավետիսյան

Սփյուռքին առնչվող գիտակրթական կառույցները Հայաստանում 87

Էդուարդ Մելքոնյան

Հայաստանի երրորդ Հանրապետության և Սփյուռքի
քաղաքական փոխհարաբերությունների հարցի շուրջ 102

Սերժ Սրապիոնյան

Լիբանանահայ գրականությունը սփյուռքահայ գրականության
համապատկերում 123

Սիեր Հովհաննիսյան

Համացանցի հայագիտական ռեսուրսները Հայաստան-Սփյուռք
գիտակրթական գործակցության համատեքստում 142